

MODUL KNJIŽEVNOSTI

Gabriela Babnik

Pri predstavljanju in razumevanju književnosti kot vira idej in iztočnic za načrtovanje dela s skupinami s posebnimi potrebami, se navadno zastavi vprašanje, kako osebo s travmatično izkušnjo pripraviti do tega, da svojo travmo povnanji ravno s pomočjo besed oziroma besedne umetnosti. Literatura kot eden izmed umetniških in komunikacijskih medijev to funkcijo, torej nagovarjanja neslišanih in vse prevečkrat marginaliziranih družbenih robov, vsekakor ima. Največji izziv oseb s travmatično izkušnjo, ki vstopajo v imaginarno polje literature, ni soočenje s specifično literarno formo, v kateri želijo spregovoriti, niti o čem želijo govoriti, pač pa, kako bi njihov najbolj notranji glas sprejet pri drugem, v skrajnem primeru pa tudi v javnem prostoru. Gre torej za svojevrstno tveganje, odločitev, da tisto najbolj notranje nenadoma lahko zavzame povnanjeno formo.

Biblioterapija kot starodavna znanost, je eden izmed načinov, kako travmatizirano osebo pripraviti do tega, da preseže travmatično izkušnjo s pomočjo besedne umetnosti. Biblioterapijo se razlaga tudi kot "proces dinamične interakcije med osebnostjo bralca in izbranim literarnim delom." Idealni proces biblioterapije navadno poteka v treh stopnjah: identifikacija bralca z likom ali situacijo v prebranem delu. Rezultat identifikacije naj bi bilo katarzično doživetje (ko bralec deli mnogo podobnih misli in občutij z likom ali situacijo v literarnem delu). Tretja faza je refleksija, torej, ko bralec dobi alternativni vpogled v lastno situacijo, s čimer se sprosti napetost, ki vodi k spremembam.

Biblioterapija torej ni direktna oblika poučevanja, temveč bolj povabilo udeležencem seminarja, delavnice, itd., da se začnejo pogovarjati o določenih stvareh, ki bi sicer ostale zamolčane ali potlačene. Biblioterapija je načeloma lahko sestavljena zgolj iz branja ali pa se jo dopolni z diskusijo, določenimi aktivnostmi, med drugim tudi s kreativnim pisanjem.

Leta 2014 je založba Beletrina organizirala literarno delavnico za ljudi s posebnimi potrebami, na kateri sem sodelovala kot mentorica. Udeleženci Beletrinine literarne šole so prihajali iz različnih institucij in so imeli različne izkušnje in težave. Večina med njimi je, glede na to, da so na založbo poslali svoje tekste, začetniško fazo že prebrodilo. Naš metodološki princip je bil, da se posvetimo vsakemu tekstu posebej. Na delavnici so bile prisotne tudi psihoterapevtke iz Inštituta Sigmunda Freuda, čeprav naša primarna naloga ni bila, – odpiranje bolečini –, pač pa, kako avtorje iz osebne izkušnje potisniti v polje literarnega. Pri tem smo se poslužili tudi biblioterapije. Glede na to, da je kar nekaj udeleženk delavnice imelo travmatično izkušnjo spolnosti, smo prebrali nekaj pesmi pesnice Ifigenije Simonović, ki je bila tudi objavljena na delavnico, hkrati pa je do prebiranja tekstov s podobno izkušnjo prišlo na sami delavnici, ko so udeleženske in udeleženci lahko primerjali svoje tekste, ki so naslavljali zelo podobno vsebino, s teksti drugih udeležencev.

Ključni izziv zame kot mentorico, ki se udeležuje različnih literarnih delavnic širom po Sloveniji, je, kako intimno, zelo pogosto pa tudi travmatično izkušnjo bralcev in piscev različnih starostnih skupin, torej od najstnikov do seniorjev, presipati, prečistiti in jo prenesti na raven jezikovnega in siceršnjega opolnomočenja; preko literarne izkušnje si je namreč mogoče povrniti ne samo literarni, temveč tudi družbeni glas. Glas jeze, glas materinske ljubezni, glas otroških spominov, glas tistega, kar preostalim

ljudem ostaja nevidno in nedostopno. Bolečina, ki je v družbenem kontekstu prepoznana kot patologija, nenadoma lahko postane sredstvo omočevanja.

Poezija, poredkeje proza in še bolj poredko dramatika, je prostor kamor se neposredno projicira zadano bolečino. Glede na to, da tovrstne tekste, ki vsebujejo travmatično izkušnjo, berem iz stališča literatinje, svojo vlogo vidim predvsem v pogledu na tekst recimo od zgoraj. Šele ko presodim oddaljenost od bolečinskega torišča, se je smiselno posvetiti stilističnim posebnostim posameznega teksta. Pri travmatiziranem pišočem je najprej potrebno biti pozoren na vzpostavljanje samozavesti, pridobivanje veščin pri reševanju težav, zavzamenje stališča, razumevanje problema, itd. Pri travmatiziranih osebah gre včasih preko pisanja ali branja zgolj za ozaveščanje določenega problema, za učenje empatičnega načina razmišljanja ali pa včasih tudi za vzpostavljanje dialoga z umrlo osebo. V trenutku, ko se travmatizirana oseba posveti formi zapisanega, ko se torej ustvari prostor za literaturo in se proizvaja svojevrstna univerzalnost, pomeni, da je že nastopil trenutek refleksije in s tem tudi rehabilitacije.